ikc-berlin.de

29–37 minutes

BOSANSKI JEZIK

historijske cinjenice, gramatika, razlike

o 1991. godine uoci samog rata na popisu stanovnistva u Bosni i Hercegovini 96 posto Bosnjaka je nedvosmisleno u rubrici maternji jezik napisalo da govori bosanskim jezikom.

o **Muhamed Hevaija Uskufi je napisao prvi rjecnik bosanskog jezika - *Potur Sahidija -* 1631 godine, dakle 197 godina prije prvog srpskog rjecnika.** Postoje cetiri sacuvana primjerka ovog rjecnika; jedan od njih se nalazi pohranjen u univerzitetskoj biblioteci u Uppsalli (Svedska).

o Prva bosanska drzava koja je imala bana i neovisnu vladu osnovana je pocetkom X stoljeca. Iz tog perioda sacuvani su najstariji pisani spomenici u Bosni - takozvani stecci (natpisi na bogumilskim nadgrobnim plocama).

o Najstariji sacuvani bosanski i jedan od najstarijih tekstova sa juznoslavenskog jezicnog podrucja uopce je Povelja bana Kulina iz 1189. godine, u kojoj se reguliraju trgovinski odnosi bosanske drzave s Dubrovackom republikom.

o Ime "bosanski jezik" prvi put se spominje 1300-te godine u djelu "Skazanie iziavlieno o pismenah" (Historija pisanih jezika) koju je napisao najpoznatiji vizantijski putopisac, Konstantin Filozof.

o Prvi bosanski alfabet je bio glagoljica, ali nije dovoljno dokazana i izucena njegova rasprostranjenost. Na nekoliko bogumilskih stijena pronadjenih u zapadnoj Bosni zabiljezeni su i glagoljicni znakovi. Ali najstarije pismo koje je imalo svoju upotrebu na bosanskim dvorovima i u crkvenim spisima je posebno prilagodjena bosanska varijanta cirilicnog alfabeta, takozvana bosancica, izgradjena na osnovama klinastog pisma.

o Tokom 13-og stoljeca je srednjovijekovna Bosna, zbog svoje

hereticke krscanske vjere, manje ili vise bila na ratnoj nozi s vatikanskim papom, ili bolje receno svojim katolickim susjedima na koje je papa imao jak utjecaj. Sve je naposljetku dovelo do cinjenice da je kralj Tvrtko II Kotromanic bio prisiljen priznati papinu vrhovnu vlast i primiti 2000 katolickih franciskanskih svestenika i opata (kaludjera) koji bi prosirili katolicko ucenje u Bosni. Tokom misije svestenici su upotrebljavali latinski jezik, sto je u izvijesnoj mjeri utjecalo na srednjovijekovni bosanski jezik.

o Bosna i Hercegovna je u 15-om stoljecu potpala pod osmansku vlast. Gotovo 400 godina turske okupacije utjecalo je na razvoj zemlje u svakom pogledu, bez obzira sto je Bosna u Osmanskoj Imperiji imala izvjestan stupanj autonomije, a bosanski bio cak i na dvoru sultana El-Fatiha priznat kao drugi sluzbeni jezik. I sâm veliki sultan je tecno govorio bosanski.

o Dio bosanskih pisaca i pjesnika je za vrijeme turskog perioda u Bosni stvarao na bosanskom jeziku, ali uz pomoc pojednostavljenog i prilagodjenog arapskog pisma. Ta literatura, kasnije nazvana "Alhamijado knjizevnost", veoma je znacajna za razvoj bosanskog jezika u tom periodu, jer je vecina bosanskih pisaca tog vremena pisala na arapskom, perzijskom i turskom (muslimani), ili na njemackom i latinskom (katolici), cija djelatnost na stranim jezicima je znacajno ostetila razvoj bosanske pisane rijeci. **Pravoslavni bosanski Slaveni (u istocnoj Bosni i Hercegovini) bili su veoma slabo zastupljeni u literaturi jer su tada svojom velikom vecinom naseljavali ruralna podrucja BiH. Pravoslavni vlasi (nomadi ilirskog porijekla iz Bugarske i istocne Srbije) koje je turska vlast naselila u Krajini (granicnom pojasu prema Austro-Ugarskoj) tada su govorili staroiliskim jezikom, te nisu doprinosili razvoju zemaljskog bosanskog. Oni, osim toga, nisu imali razvijenu pisanu rijec**.

o Nakon Berlinskog kongresa 1878. Bosna i Hercegovina je promijenila "staratelja" i okupirana od strane Austro-Ugarske. S tim je u Bosnu dosla i zapadna civilizacija, novi jezik, nova arhitektura, nova kultura. Bosna i Hercegovina je, kao i u Turskoj, dobila poseban status unutar Austro-Ugarske - kao treci entitet dvojne monarhije, a bosanski jezik je ponovo priznat kao sluzbeni. U to vrijme jezik je prihvatio veliki broj njemackih rijeci koje se i danas upotrijebljvaju, pored turcizama iz ranijeg perioda.

o Naziv Bosanski Jezik je zvanicno ukinut internom naredbom Zemaljske vlade Bosne i Hercegovine od 4. X. 1907. godine. U njoj se izricito zahtijeva da se "zemaljski jezik" (Landessprache) ima svuda sluzbeno nazivati "srpsko-hrvatskim," odnosno "hrvatsko-srpskim."

o **S druge strane su Srbi i Hrvati iz susjednih zemalja ponukani panslavistickim pokretom stvorili norme zajednickog pisanog jezika, u periodu Jugoslavije - buduceg srpsko-hrvatskog. Kao osnova za taj vjestacki jezik uzeta je studija Vuka Karadzica (reformatora "srpskog jezika"), koji je trazeci najciscu varijantu juznoslavenskih govora pronasao stokavsko narijecje bosanskog jezika istocne Hercegovine (koji inace ima ijekavski izgovor), preinacio ga u ekavski izgovor i dodao mu atribut srpski. Dakle, jedan dijalekat bosanskog jezika postao je na taj nacin osnova za buduci srpski i hrvatski literarni jezik. Iz svega toga je jednostavno izvesti zakljucak da je svaka tvrdnja da je bosanski jezik nastao pod utjecajem hrvatskog ili srpskog, ili da je on nekakav njihov toboznji dijalekat, potpuno neosnovana. Bosanski jezik je naprosto jezik koji kroz historiju paralelno postojao sa dva spomenuta i pored toga u mnogo slucajeva direktno utjecao na razvoj oba, posebno nakon Prvog svjetskog rata kada se pokusalo stvoriti jedinstven juznoslavenski jezik.**

* * * * *

o Bosnjaci su kroz historiju ostali vezani za svoj jezik i od kraja 15 do pocetka 20 vijeka stvaraju knjizevna djela i na orijentalnim jezicima. Blizu tri stotine stvaralaca u tom periodu ostavilo je raznorodna djela, najvecim dijelom na turskom, arapskom i perzijskom jeziku. Na turskom jeziku stvorena je lijepa knjizevnost, od epskih pjesama iz najranijeg vremena preko bogate lirike i proze. U tim djelima jezik stanovnika Bosne nazivan je bosanskim. Vise od stotina tih autora dodalo je svome imenu odrednicu Bosnavi/Bosnali/Bosnjak, koja signalizira njihovu golemu i trajnu vezanost za maticu Bosnu. U cetiri vijeka osmanlijske vladavine uocavaju se tri razvojna toka. Prvi je pisana aktivnost na narodnom jeziku i bosancici, drugi je stvaralastvo na turskom, perzijskom i arapskom jeziku i treci, alhamijado-literatura,

knjizevna tvorevina na narodnom jeziku i arapskom pismu. Bosanska kurzivna cirilica ili bosancica upotrebljava se kao svjetovno pismo i igra najvazniju ulogu u ocuvanju kontinuiteta slovenske pisane rijeci medju bosnjackim stanovnistvom. Ovo pismo njeguje se na dvorovima sandzakbega, a igra veliku ulogu i u diplomatskim kontaktima sa evropskim zemljama. Vecina srednjovjekovne korespodencije na nasim prostorima je pisana bosancicom. Na Porti (u Stambolu) se govorilo bosanskim kao diplomatskim jezikom. Bosanski begovi dugo vremena su u prepiskama sa Dubrovackom Republikom i drugim susjednim zemljama sluzili bosancicom, koja se nazivala i "begovo pismo" ili "begovica", a bila je rasirena i u privatnoj prepisci. Njome su se koristile i susjedne zemlje. Cak se neki tekstovi na turskom jeziku pisu tim pismom, sto govori o dubokim korjenima cirilicke tradicije u Bosni i kod Bosnjaka. Djela na orijentalnim jezicima su mnogobrojna, ali sve vise se i u njih unosi duh narodnog poetskog jezickog bica i izraza kao sto je to slucaj u poeziji D. Bajezidagica (umro 1566/1603), M. Nerkesije Sarajlije (oko 1584-1635), D. Mezakije (umro 1676/77), A. Rizvanbegovica - Stocevica (1839-1903), H. Rizvanbegoviceve (1845-1890).

o Naziv bosanski nije uobicajen samo kod onih koji su stvarali na orijentalnim jezicima (dovoljno je pogledati Ljetopis Mula-Mustafe Baseskije) nego i kod Bosnjaka koji su pisali alhamijado knjizevnost. (Spanjolska kovanica al agami = stran, tudj, bukvalno : strana knjizevnost). Dok je turski jezik bio jezik administracije, sluzbeni jezik, perzijski je dominirao u pjesnistvu, a arapski je bio jezik vjere i nauke. Oni koji su se htjeli afirmisati bilo u politici, vojsci, umjetnosti, nauci - morali su da poznaju te jezike. Medjutim ti jezici nisu nikada usli u sire mase i nisu utjecali na njegovanje svog maternjeg bosanskog jezika. Dovoljno je spomenuti ovdje samo Muhameda Hevaiju Uskufiju.

o Konstantin Filozof (pisac s kraja 14 i poc. 15 v.) u spisu "Skazanie izjavljeno o pismeneh" spominje bosanski jezik uz bugarski, srpski, slovenski, ceski i hrvatski.

o Jedan od najstarijih spomena bosanskog jezika imamo u notarskim knjigama grada Kotora: 3. jula 1436, mletacki knez u Kotoru kupio je petnaestogodisnju djevojku "bosanskog roda i hereticke vjere, zvanu bosanskim jezikom Djevenu".

o Ninski biskup u Peri pisao je 1581. g. fra J. Arsenigu bosanskim jezikom.

o U djelu Jeronima Megisera "Thesaurus polyglotus" (Frankfurt na Majni, poc. 17. v.) spominju se uz ostale nase govore (dijalekte): bosanski, dalmatinski, srpski, hrvatski.

o Bosanskim jezikom su ga zvali (uz :slovinski, iliricki/ilirski) i mnogi pisci od 17 vijeka naovamo: Matija Divkovic, "Bosnjak rodjen u selu Jelaskama sjeverno od Varesa koji je pisao dobrim narodnim jezikom svoga kraja"; Stjepan Matijevic, Stjepan Margitic, Ambroz Matic, Luka Dropuljic, Ivan Frano Jukic, Martin Nedic, Anto Knezevic...

o Duvanjski biskup fra Pavle Dragicevic 1735, pise da u Bosni ima devet svecenika koji u vrsenju vjerskih obreda ispomazu bosanskim jezikom, jer ne razumiju dobro crkvenoslavenski. Dodaje da je ucenim katolicima u razgovorima sa pravoslavcima dovoljno da poznaju bosanski jezik.

o Evlija Celebija, turski putopisac iz 17 vijeka ,u poglavlju "Jezik bosnjackog i hrvatskog naroda" svoga cuvenog putopisa hvali Bosnjake, za koje kaze:"kako im je jezik, tako su i oni cisti, dobri i razumljivi ljudi". Govori o bosanskom jeziku koji je po njemu blizak latinskom, a spominje i bosansko-turski rijecnik M.H.Uskufije.

o Jedan od prvih gramaticara, Bartol Kasic (Pag 1575 - Rim 1650), rodjeni cakavac, odlucuje se za stokavstinu bosanskog tipa, kakva je Divkoviceva, te se u svom "Ritualu rimskom" (Rim, 1640) istice da je za stvaranje zajednickog knjizevnog jezika (lingua communis) u juznoslavenskim krajevima potrebno izabrati jedan govor (on se zalaze za bosanski slijedeci na taj nacin preporuke Kongregacije za propagandu vjere i svojih poglavara iz Rima).

o Isusovac Jakov Mikalja (1601.-1654.) u predgovoru "Blagu Jezika slovinskoga" iz 1649. zeli kako kaze da uvrsti "najodabranije rijeci i najljepse narjecje" dodajuci da je "u ilirskom jeziku bosanski jezik najljepsi", i da bi svi ilirski pisci trebali nastojati da njim pisu.

o Dubrovacki dramaticar Djore Palmotic, opredijelio se za govor "susjednih Bosnjaka", isticuci ljepotu toga govora.

o Hrvatski pjesnik Andrija Kacic Miosic (1704-1760) autor "Razgovora ugodnog", snazno afirmise stokavstinu; svoju je "Korabljicu" "prinio iz knjiga latinskih, talijanskih i hronika Pavla Vitezovica" u "jezik bosanski".

o Bosanski jezik spominje, pored srpskog, hrvatskog, ceskog i poljskog i spisatelj Matija Antun Reljkovic (1732-1798).

o Antun Kanizic, Franjo Marija Appendini (1808. u Dubrovniku pojavila se njegova "Grammatica della lingua illirica" u cijem predgovoru istice da je od svih dijalekata ilirski ili dalmatinsko-bosanski najsavrseniji, Ivan Popovic (kojemu je bosanski govor medju slavenskim isto sto i aticki medju grckim), u nastojanju da Juzni Slaveni oforme jedinstven knjizevni jezik, zalazu se za usvajanje bosanskoga govora jos mnogo prije Beckog dogovora iz 1850. godine.

o Alberto Fortis (1741. -1803.; god 1774. u Veneciji u djelu "Viaggio in Dalmazia" objavio i u originalu i prevodu na talijanski - znamenitu nasu baladu Hasanaginicu - jezik Morlaka naziva : ilirskim, morlackim ,ali i bosanskim.

o Mula Mustafa Baseskija u svome Ljetopisu spominje Mula Hasana Niksicanina (1780), koji govori pola turskim, pola bosanskim jezikom.

o Naziv bosanski jezik upotrebljavaju i Slavonci Ivan Grlicic (zupnik u Djakovu, 1707) i Matija Petar Katancic (1831 u Budimu objavio u sest knjiga prevod Svetog pisma "u jezik Slavno-Illyricski izgovora Bosanskog").

o Prema svjedocenju Matije Mazuranica ("Pogled u Bosnu ucinjen 1839 1840", Zagreb, 1842, str. 54), sarajevski pasa, iako "dobro znade turski, arapski i arnautski", ne voli da neko pred njim govori turski i istice "da je nas slavni bosnjacki jezik od svih najljepsi na svijetu". U Putopisu se kaze da se u Bosni "eglendise Bosnjacki".

o Svoj jezik naziva bosanskim i Stocanin Halil Hrle, prevodilac sa arapskog ("Kasidei burdei bosnevi", Stolac, 1849).

o Hercegovacki srpski prvaci, medju kojima i Prokopije Cokorilo, traze od Ali-pase Rizvanbegovica da se za vladiku postavi covjek vican bosnjackom jeziku. Bosanski biskup Vujicic

jos je 1881 g. nas jezik zvao bosanskim.

* * * * *

Ispravno pisanjeNakon mnogo godina zivljenja izvan BiH mnogi od nas zaboravili su osnove pisanja na nasem, bosanskom jeziku.

Bez namjere da pisem pravopis zelim samo natuknuti najcesca mjesta u kojima grijesimo govoreci ili pisuci bosanskim jezikom.

Velika i mala slova

Velikim pocetnim slovima se pisu vlastita imena, i to:

- licna imena i prezimena: Rifet, Samir,, Igor, Damir, Danijel, Nermina, Jelena, Bajric, Cavkic, Zulic, Ivusic, Kosic;

- nadimci i atributi ako se sami upotrebbljavaju ili su srasli s imenom i postali njegov sastavni dio: Lela, Doda, Huska, Huki, Kralj Tvrtko, Kulin Ban, Ricard Lavljeg Srca, Kralj Boduven, Karlo Veliki;

- imena bozanstava: Allah, Jahve, Jehovaa, Jupiter, Zeus, Posejdon, Afrodita, Apolon;

- imena zivotinja i gradjevina: Sarenka,, Crvenka, Zelenka, Jablan, Aduna, Krivi toranj u Pizi; Ajfelov toranj u Parizu, Atomium u Briselu

- imena pripadnika naroda: Bosnjak, Madjjar (tacno je i Madzar!), Palestinac;

- imena stanovnika gradova, pokrajina, zzemalja, drzava, kontinenata: Biscanin, Travnicanin, Krajisnik, Bosanac, Amerikanac, Evropljanin, Australijanac;

- imena nebeskih tijela: Sunce, Zemlja, Mjesec, Mlijecni Put, Mars, Venera; Andromeda;

- imena kontinenata, drzava, naseljenih krajeva i mjesta (sve rijeci u njima osim veznika i priloga): Australija, Evropa, Dalmacija, Lika, Bosna i Hercegovina, Krajina, Brod na Kupi, Juzna Amerika, Dvor na Uni;

- imena mora, rijeka, jezera, planina i druga geografska imena: Una, Sana, Bosna, Drina, Boracko jezero, Grmec, Romanija, Jadransko more, Fruska gora; Plitvicka jezera, Balkansko poluostrvo;

- imena ulica i trgova: Studentski Trg; ako se sastoje iz vise rijeci samo se prva rijec: Zeljeznicka ulica, Zagrebacka ulica; pise velikim slovom, a ostale malim slovom izuzev vlastitih imena: Bulevar Mule Mustafe Baseskije, Ulica Mehmedalije Maka Dizdara;

- imena praznika: Bajram, Bozic, Uskrs, Djurdjevdan, Nova godina, Prvi maj;

- nazivi ustanova, preduzeca, drustava: Matica Bosnjaka, Merhamet, Osnovna skola "Mladost", Sarajevska banka, Kamerni Teatar, Sportsko drustvo "Zeljeznicar", Medicinski fakultet u Tuzli, Organizacija Ujedinjenih Nacija;

- nazivi knjiga, casopisa, novina, knjizzevnih djela: Opsta enciklopedija, Nas jezik, Oslobodjenje, Prokleta avlija, Modra rijeka

- prisvojni pridjevi izvedeni od vlastittih imenica sufiksima (nastavcima): -ov, -ev, -in:
Fadilov sat. Bosancev majstorluk. Melihin kisobran. Danijelov sal.

Velikim pocetnim slovom se pise:

- prva rijec u recenici:
Spusta se noc. Gdje su ljudi? Nema zive duse! Ulice su puste.;
- prva rijec poslije dvije tacke kada jee upravni govor medju navodnicima:
Al' govori Musa Arbanasa:
"Pridji, Marko, ne zameci kavge, il' odjasi da pijemo vino...";

- nastavak pisma iza naslova ako se pismmo nastavlja u novom redu, i to bez obzira da li se iza naslova stavlja zarez ili usklicnik:
Draga mama,
Tvoje pismo sam primio tek juce iako...
Ili:
Draga Aida!
Molim te, nemoj se ljutiti sto se rijetko javljam...

Velikim pocetnim slovom pisu se zamjenice Vi i Vas iz postovanja prema osobi kojoj se pise:
Dragi nastavnice, Javljamo Vam se odmah po dolasku u ljetovaliste. Na putu smo se drzali Vasih preporuka...

U kompjuterskoj komunikaciji:
Pogresno: "Dobili ste E-Mail preko Interneta."
Ispravno: "Dobili ste e-mail preko Interneta."

Malim slovom se pise:

- nastavak upravnog govora ako je bio prrekinut umetnutom recenicom radi nekog objasnjenja; na primjer:
"Hoce li svi", pitao je direktor na zboru ucenika, "pomoci u uredjenju okoline skole?";

- nastavak recenice poslije upravnog govvora, na primjer:
"Hocemo!" - odgovorili su svi prisutni ucenici.
"Krenimo na posao, onda, odmah poslije sastanka" - povikase neki ucenici.;

- prisvojni pridjevi izvedeni od vlastittih imenica sufiksima -ski, -ski, -cki, npr.: bosanski jezik americki, pariski ucenik, Bio sam u banjaluckom Kastelu

- zamjenice vi i vas kad se u pismu ne oobraca samo jednoj osobi vec grupi ili kad se pise dopis nekoj ustanovi, firmi, drustvu; npr.:
Osnovnoj skoli "Dr.Irfan Ljubijankic", Bihac
Cjenjeni,
Obavjestavamo vas da je...

Sastavljeno i rastavljeno pisanje rijeci

Sastavljeno se pisu:
- nazivi stanovnika naselja iako se imena tih naselja sastoje od dvije akcentovane rijeci i pisu se odvojeno; na primjer:

Banjalucanin (prema Banjaluka ili Banja Luka – oboje je tacno), Novosadjanin (prema Novi Sad), Sanjanin (prema Sanski Most), Bjelopoljac (prema Bjelo Polje);

- prisvojni pridjevi izvedeni od naziva mjesta ako se sastoje od dvije akcentovane rijeci, npr. juznoamericki (prema Juzna Amerika), krivopalanacki (prema Kriva Palanka);

- rjecica "ne" uz imenice i prridjeve s kojima srasta u slozenice, na primjer: - neznanje, necovjek, nezahvalnost, neznalica, nebriga, neprijatelj, nepoznat, neprirodan, nezreo, nepismen, nevelik, nevidljiv;

- slozeni prilozi kao: maloprije, pokadssto, gdjekad, gdjegdje, najednom, napamet, otprilike, i prijedlozi: povrh, namjesto, ukraj, uoci, podno;

- rjecica "naj" u superlativu opisnih pridjeva, na primjer: najljepsi, najlaksi, najbolji, najjaci, najjednostavniji.

S crticom izmedju prvog i drugog dijela pisu se poluslozenice, ako svaki od sastavnih dijelova cuva svoj akcenat i ako se prvi dio ne mijenja po padezima. Tako se pisu:
- viseclani nazivi mjesta, na primjer: Herceg-Novi (iz Herceg-Novog, u Herceg-Novom), Ivanic-Grad;

- dvije imenice od kojih jedna odredjujee drugu, a zajedno oznacavaju jedan pojam, na primjer: Bas-carsija, radio-amater, Kapetanova-kula, auto-put, rak-rana, general-major;

Rastavljeno se pisu:
- rjecica "ne" u odricnim oblicima glagola, na primjer: ne znam, ne vjeruju, ne dolazimo, ne pitaj, ne moze; izuzetak su odricni glagoli: necu, nemam, nemoj, nisam;

- odricne zamjenice: niko, nista, nikojii, niciji, nikakav, kad se upotrebljavaju s prijedlogom, na primjer: ni za koga, ni sa kim, ni u cijem, ni pred kakvim, ni za kojim;

- rjecica "li" uz glagole u uppitnim recenicama, npr. Hoces li doci? Vjerujes li mi? Znas li to? i u upitnim recenicama sa "da", na primjer: Da li bi mi pomogla? Da li imas novca?

- rjecica "je" uz glagole u uppitnim recenicama, npr. Je li on iz naseg kraja?
Ne pise se "jeli" posto to moze znaciti da su neki ljudi pojeli nesto.

Interpunkcija

U pisanju se radi jasnijeg prikazivanja onoga sto hoce reci, upotrebljavaju pojedini znaci koji se zajedno nazivaju interpunkcija ili recenicni znaci.

Znaci interpunkcije su: tacka, zarez, tacka i zarez, dvije tacke, navodnici, upitnik, usklicnik, zagrade i crta.

Tacka se stavlja na kraju obavjestajne - potvrdne i odricne recenice, na primjer: Svaki dan ucim za ispit. Kad je praznik ne ucim.

Zarez se kao znak interpunkcije upotrebljava cesto i u razlicitim recenicnim situacijama. Za upotrebu zareza je najvaznije pravilo da se ono sto je u mislima tijesno povezano, sto predstavlja jednu celinu, ne odvaja zarezom, a dijelovi koji cine cjelinu za sebe, odvajaju se zarezom od ostalih dijelova recenice.

Zarezom se odvajaju:
- rijeci i skupovi rijeci (istovrsni dijelovi recenice u nabrajanju: Hase, Huse, Jasmina, Emina, Nermina i Adnan su otisli na izlet.

- zarezom se mose odvojiti i prije vezniika ako se zeli nesto naglasiti:
Ponijeli su i hranu, i pice, i drustvenih igara.;
On je uspio preci preko cuprije, cim je stigo mi smo pristavile kahvu.;

- nezavisne recenice kad nisu povezane vveznicima:
Dosao je, pozdravio se, dobro vecerao i nestao.;

- paralelni dijelovi recenice kad su u ssuprotnosti: Zadatak je tezak, ali zanimljiv. Poklonicu tebi, a ne Igoru. Nismo ljetovali na moru, vec u planini.

- recenice koje su u suprotnosti: Kasnijje smo krenuli, ali smo stigli na vrijeme. Vi ste posli ranije, a ipak ste zakasnili.;

- recenice u inverziji (kad se zavisna rrecenica nalazi ispred glavne), na primjer: Kad se spremim, pozvacu te telefonom. Ako mozes, pomozi mi. Iako sam znala, nisam odgovorila na sva pitanja.;

- rijec ili skup rijeci koji su naknadnoo dodati ili umetnuti u recenicu: To je, dakle, tvoj vocnjak. Sve cu ti, naravno, ispricati. Ti si u pravu, neosporno.;

- vokativ i apozicija su, takodje, naknaadno dodati u recenicu, pa se odvajaju zarezom, na primjer: Vi cete, djeco, dobiti slatkisa. Tebi cemo, majka, donijeti voca. Djela Ive Andrica, jedinog

juznoslavenskog Nobelovca, prevedena su na mnoge jezike.;

- uzvici isto nisu sastavni dijelovi reccenice, pa se odvajaju zarezom: Uh, sto je hladno! Oh, sto me boli zub! O, stigla si?!;

- umetnute recenice na primjer: U mom seelu, koje je jedno od najuspjesnijih u vocarstu, gotovo svi gaje maline.;

- izmedju mjesta i datuma, na primjer: UU Kraljevoj Sutjesci, 2. aprila 1357. Zenica, 15. august 1991.

Tacka i zarez se upotrebljavaju:

- izmedju recenica koje su u slozenoj recenici manje povezane sa drugim recenicama, na primjer: Kad smo se sreli, pozdravili smo se, razgovarali o skoli; nismo pominjali nedavnu svadju.;

- izmedju grupa rijeci koje se razlikujuu po srodnosti, na primjer: Na put cu ponijeti: odjecu, obucu, kisobran, higijenski pribor; knjige, biljeznice, pribor za pisanje; fudbal i reket za stoni tenis.

Dvije tacke se stavljaju:

- iza rijeci kojima se najavljuje nabrajanje, a ispred onoga sto se nabraja, na primjer: Na pijaci kupi: sira, jaja, kajmaka, mesa, salate i luka.;

- ispred navodjenja tudjih rijeci (upravvnog govora); npr. Rekao nam je doslovno: "Novac za ekskurziju je obezbijedjen".

Navodnicima se obiljezavaju:

- tudje rijeci kad se doslovno navode, na primjer: Ulazeci svi viknuse: "Srecan ti rodjendan!"

- rijeci koje se upotrebljavaju s ironijjom i kojima se necemu ne zeli dati suprotno znacenje: npr.: Znam, ti si "vrijednica". Uradio ti je to tvoj "veliki prijatelj".

Na kraju upitnih recenica stavlja se upitnik, a iza uzvicnih recenica, kao i iza manjih govornih jedinica koje se izgovaraju u uzbudjenju, povisenim glasom, stavlja se usklicnik, na primjer: Kako si? sta radis? Uh, sto sam gladna! Ne vici! Pozar!
Kad se pitanje izgovara povisenim glasom iza njega se stavljaju i upitnik i usklicnik; npr. On polozio?! Ne das?!

Zagradom se u recenici odvaja ono sto se dodaje radi objasnjenja prethodne rijeci ili dijela recenice, na primjer: Interpunkcija (recenisni znaci koji doprinose jasnijem izrazavanju. Imenske rijeci

(imenice, pridjevi, zamenice i brojevi) mijenjaju se po padezima.

Za vrijeme rata (1992/95) vladale su nestasice hrane, odjece i ljekova.

Crta se pise:

- Umjesto navodnika u dijalogu i to u stampanim tekstovima:
- Ko je to bio? - upita majka.

> - Moj drug.

- Zasto ga nisi pozvao unutra?

> - zurio je - promrmlja on.;

- kad se zeli nesto istaci, ili naglasitti suprotnost, neocekivanost; na primjer: Podjem ja, kad - nigdje nikog.

Sve sam naucila, sve znam - ne vrijedi, zbunila sam se.

Pravopisni znaci

Pravopisni znaci se upotrebljavaju uz pojedine rijeci za razliku od interpunkcije koja se upotrebljava u recenici.

U pravopisne znake se ubrajaju: tacka, dvije tacke, nekoliko tacaka, crta, crtica, zagrada, apostrof, znak jednakosti, znak porijekla, akcentski znaci i genitivni znak.

- Tacka se kao pravopisni znak upotrebljava:

- iza skracenica: npr., itd., sl., tj.;
- iza rednih brojeva kada se pisu arapskim brojkama: 15. mart 1991. godine.

Tacka se ne pise iza rednih brojeva napisanih arapskim brojkama kada se iza njih nadje drugi pravopisni znak (zarez, zagrada, crta ili koji drugi); npr.: O tome cete naci informacije na 119, 120, 121 i 122. strani. Na nekim spratovima (2, 4. i 5) su pokvarene elektricne instalacije. Na 10-15. kilometru ces ugledati planinarski znak.

- Dvije tacke se kao pravopisni znak pisu:

- izmedju brojeva ili slova kojima se iskazuje neki odnos i citaju se "prema".

Na primjer:

Rezultat utakmice je 2:1 u korist "Jedinstva".

Korjenski samoglasnik se smjenjuje o:i:a u rijecima ploviti - plivati - poplaviti.

- Nekoliko tacaka (najcesce tri stavljaju se:

- umjesto izostavljenog teksta i u isprekidanom tekstu; na primjer:
Prijedlozi su: kod, pored, u, sa...
Kad se voz zaustavio, on se pojavi... i rece: "Divno je vratiti se kuci".

- Crta se kao pravopisni znak upotrebljava:

- izmedju brojeva umjesto prijedloga "do", npr.:
Kupi 10 - 15 kilograma krompira.
Ivo Andric (1892.–1975.) je dobio Nobelovu nagradu za knjizevnost.
Ako se ispred prvog broja nalazi prijedlog od, crtu ne treba pisati vec ispisati i prijedlog "do"; na primjer: Prvi svjetski rat je trajao od 1914. do 1918. godine.

- izmedju naziva gradova i drugih mjesta da bi se oznacio pravac kretanja, na primjer: Put Sarajevo - Tuzla ima veliki privredni znacaj.

- Crtica se kao pravopisni znak pise:

- izmedju dijelova poluslozenica: radio- aparat, auto- mehanicar, foto- aparat, aero- miting;
- pri rastavljanju rijeci na slogovve na kraju retka;
- u slozenim ili izvedenim rijecimaa u kojima se prvi dio pise brojem, a drugi dio slovima:
150-godisnjica, 40-tih godina prosloga stoljeca, 15-godisnjak;
- izmedju skracenica i nastavka za oblik, na primjer: Kulturna saradnja sa UNICEF-om je dobra.

- Zagrada kao pravopisni znak:

- sluzi da oznaci oba oblika rijeci o kojima se govori, npr.:
Prijedlog s (- uz instrumental sredstva se ne upotrebljava).
- stavlja se iza rednog broja ili slova kojima se oznacava novi odjeljak:
1), 2), 3) itd. - a), b), c) itd.

- Apostrof se stavlja umesto izostavljennog slova: Je l' to tacno?

- Znak jednakosti se upotrebljava izmedjju rijeci da bi se oznacila njihova jednaka vrijednost, a cita se: jednako, ravno, isto, sto jeste. Na primjer:
himba = sumnja, tata = subjekat

- Znaci porijekla su > i <. Upotreebljavaju se u strucnim tekstovima.
- znak > se cita "dalo je&" ili "razvilo se u", npr.: tvojega > tvoj-ega > tvo-oga > tvo-ga;
- znak < se cita "postalo je od", npr.: crnji < crn -ji; junace - junak - e

- Akcentski znaci se biljeze u strucnoj literaturi (obicno iz gramatike i u obicnim tekstovima kad je potrebno da se oznaci rijec koja se od iste rijeci u susjedstvu razlikuje samo akcentom; npr.: Sâm sam to uvidio. Dosao je da dâ oglas.

- Genitivni znak se stavlja na krajnji vvokal genitiva mnozine kad je potrebno oznaciti razliku ovoga oblika od drugih oblika, najcesce genitiva jednine iste zamjenice. Na primjer: Iz primjerâ mozes zakljuciti o toj pojavi. Genitivnim znakom je naznaceno da je to genitiv mnozine, odnosno da se iz vise primjera moze zakljuciti, a ne samo iz jednog.

Skracenice

I. Skracenice koje nastaju skracivanjem rijeci u citanju izgovaraju se potpuno, kao da nisu skracene. I one se medjusobno razlikuju, a najcesce se upotrebljavaju sljedece:

- skracenice kod kojih se skracivanje oznacava tackom:
br. (broj) tzv. (tako zvan) z.r. (zenski rod)
uc. (ucenik)i sl. (i slicno) v.d. (vrsilac duznosti)
str. (strani) tj. (to jest) o.g. (ove godine)

- skracenice za mjere, velicine, novcane jedinice koje se pisu bez tacke:
m (metar) g (gram) USD (americki dolar)
cm (centimetar) t (tona) EUR (euro)
km (kilometar) l (litar) JPY (japanski jen)
kg (kilogram) dcl (decilitar) GBP (britanska funta)
mg (miligram) hl (hektolitar) SIT (slovenacki tolar)

- Bez tacke se pisu i sljedece skracenice:
dr (doktor), gdja (gospodja), gdjica (gospodjica).

II. Skracenice koje su nastale od prvog slova ili sloga svake rijeci u viseslozni izrazima (slozene skracenice) citaju se

razlicito:

- neke se citaju potpuno kao da su svi ddijelovi rijeci napisani, a pisu se bez tacke, npr.:
VPS - Visa poslovna skola
UN - Ujedinjene Nacije
PTT - Posta, telefon, telegraf

- neke postaju rijeci pa se citaju kao sskracenice i mijenjaju po padezima, npr.:
Bila sam u SAD-u.

Iz SAD-a sam donijela kompakt diskove sa operskom muzikom.
- skracenice preuzete iz stranih jezika pisu se kako se izgovaraju i mijenjaju se po padezima, npr.:
Uneskova pomoc zemljama u razvoju je dragocjena.
Pomoc u hrani i ljekovima je stigla od Unicefa.

Pisanje tudjih rijeci

- Tudja vlastita imena pisu se
- izvorno, onako kako se pisu u jeziku iz kojeg poticu, na primjer: Ernest Hemingway (Ernest Hemingvej), Boccaccio (Bokaco), Shakespeare (sekspir), Chicago (Cikago), New York (Njujork), München (Minhen), Zürich (Cirih);
- fonetski, bez obzira na nase pismo, kaad su rijeci iz slovenskih jezika koji se sluze cirilicom (srpskog, ruskog, bugarskog, makedonskog); na primjer: Jesenjin, Nikolaj Gogolj, Lav Tolstoj, Janevski, Gligorov itd.

- Imena stranih gradova, zemalja i drugaa geografska imena pisu se fonetski ako su vec dugo prilagodjena duhu naseg jezika, na primjer: Bec, Venecija, ali nije netacno napisati npr.: New York, Tesaloniki, Paris.

Neke razlike izmedju bosanskog i hrvatskog jezika

U bosanskom jeziku sintagme se ne rastavljaju drugim rijecima. (Sintagme su izrazi koji se sastoje od dvije ili vise rijeci.)
Na primjer:

Hrvatski: "Ministar je vanjskih poslova otputovao u sluzbenu posjetu."
Bosanski: "Ministar vanjskih poslova otputovao je u sluzbenu posjetu."

U bosanskom jeziku godine se pisu sa tackom jer je to redni broj. Na primjer: 25.02.2002. (izgovara se: dvadesetpeti drugi dvije hiljade druge)

Kad se navodi datum, i dan i mjesec su u istom padezu.

Na primjer:
Pogresno: "Predstavnik je dosao prvi januara ove godine."
(prvi = nominativ, januara = genitiv)
Ispravno: "Predstavnik je dosao prvog januara ove godine."
(prvi = nominativ, januar = nominativ)
U bosanskom jeziku glagoli ne zavrsavaju na slovo "t" :
Pogresno: "Dobit ce poklon."
Ispravno: "Dobice poklon."

Rijec "sto" u bosanskom jeziku se drugacije upotrebljava nego u hrvatskom :
Hrvatski: "Za sto si mijenjao knjigu ?"
Bosanski: "Za sta si mijenjao knjigu ?"

U nekim slucajevima upotreba je ista:
Hrvatski : "Sve sto si napisao."
Bosanski : "Sve sto si napisao."

Hrvatski: oprosti
Bosanski: izvini
Tu dolazi do iskrivljavanja pri govoru:
Pogresno: "On se izvinuo."
Ispravno: "On se izvinio."
U hrvatskom se ne kaze izvini, jer im je to sinonim za izvinuti (u zrak), oni kazu: oprosti.

Neke bosanske i hrvatske rijeci iz informatike:
racunar - racunalo
kompjuter - kompjutor
tastatura - tipkovnica
sedmica - tjedan
stampac - pisac

funkcioner - duznosnik

stampa - tisak

Neke razlike izmedju bosanskog i srpskog:

Srpski – Bosanski:

Ovde - ovdje

dve - dvije

obe - obje

Cesto se pogresno kaze:

"Idem kod ljekara", a treba reci: "Idem ljekaru" ili "Idem doktoru."

U mnogim dijelovima Bosne pice pivo je zenskog roda pa kazu piva, npr:

"Daj mi dvije pive.", a treba "Daj mi dva piva."

Takodjer je cesta sljedeca pojava:

Pogresno: "Imas li sta za glavobolju?" (kao da covjek zeli glavobolju), a

Ispravno: "Imas li sta protiv glavobolje?"

ili jos gore:

"Imas li sta za glavu?" (za glavu je i kapa, sampon)

Ucestali su arhaizmi: "svako malo" – cesto, "docim" – medjutim.

Iz rata je ostala fraza: "odradili smo to" – sto je malo neprirodno, ispravnije je reci: obavili smo, zavrsili smo itd.

(Izvor: Helga Kanzler , Ispravke: Ing. Salih Cavkic)